

Ibro Mulić

Prilog proučavanju filozofije ljepote u opusu Muhameda Sejfudina Iblizovića

UDK 1 Iblizović
929 Iblizović M.S.
141.336

Sažetak

U ovom radu dat je kratak osvrt na život i djelo erudita i duhovnoga učitelja Muhameda Sejfudina Iblizovića, koji je svojim djelovanjem obilježio drugu polovinu 19. stoljeća. Promičući tesavvufsku misao halvetijskoga derviškoga reda, Iblizović je ostavio neizbrisiv trag u filozofsko-religijskoj i kulturnoj historiji Bosne i Balkana, a o čemu najvjerodostojnije svjedoče tekije koje je uspostavio tokom svoga rada i djelovanja. Djelujući u jednom burnom periodu, odigrao je značajnu posvećeničku ulogu koja do sada nije bila u dovoljnoj mjeri rasvijetljena. Stoga je ovaj rad zamišljen kao doprinos u rasvijetljavanju lika i djela halvetijskoga šejha i gnostika koji je djelujući u spomenutom periodu iza sebe ostavio divan, te sagradio tekije u: Sarajevu, Rudom, Višegradu, Tuzli, Bijeljini i Zvorniku (Divič).

Ključne riječi: Muhamed Sejfudin Iblizović, filozofija epote, šejh, halvetije, tekija, Divan.

Uvod

Proučavajući povijest tesavvufskoga nauka moguće je doći do zaključka da je probitak ovoga časnoga nauka, posebno kod halvetija, nakšibendija i kadirija, moguće povezati sa činjenicom da su njegovi promicatelji bili vrlo učeni ljudi, koji su znanje stjecali u najutjecajnijim medresama u Istanbulu, Bagdadu, Kairu, Damasku i Medini.¹

Također, važno je istaći da se u historijskim dokumentima tekije i zavije navode kao nukleus urbanizacije mnogih bosanskohercegovačkih naselja² poput: Sarajeva, Rogatice, Visokog, Zvornika, Prusca itd. U svim ovim kasabama postojale su zavije u kojima su boravili derviši i u kojima su se mogli hraniti putnici.

Iz ovoga ujedno proizlazi i konkluzija o misiji zavija i derviša u promoviranju islama i njegovom širenju na prostoru Bosne i Balkana, gdje je i proces islamizacije i nastanak mnogih muslimanskih naselja moguće povezati s djelovanjem derviških redova.

Stoga su za potrebe ovoga rada istraživane halvetijske tekije u Sarajevu, Tuzli, Bijeljini, Rudom, Višegradu i Zvorniku, a u kojima je osobnim trudom i zalaganjem Muhameda Sejfidina Iblizovića (šejh Sejfija) naučavan nauk ovoga derviškoga reda. Izlažući etiku halvetijskoga reda, Iblizović se uz usmeni narativ koristio i filozofsko-književnim iskazom, napisavši *Divan*, koji je, nažalost, izgorio u Prvom svjetskom ratu. Od spomenutoga *Divana* ostalo je nekoliko ilahija u kojima je uočljiva Iblizovićeve filozofije lijepog, koju je revnosno promovirao i kojoj je težio.

Život i djelo Muhameda Sejfidina Iblizovića

Nažalost, tačna godina rođenja spomenutoga šejha nije poznata. Pouzdano je moguće tvrditi da je sin hadži Ibrahima, rođen u uglednoj sarajevskoj trgovačkoj porodici Iblizović. Njegov

amidža hadži Ahmet također je bio trgovac, čija je roba prodana na aukciji u Sarajevu 17. zul-hidždžeta 1252. hidžretske godine (20. marta, 1837. godine), navodno, zbog sudjelovanja u ustanku Husein-kapetana Gradašćevića.³ Nažalost, tokom našega istraživanja nismo uspjeli doći do podataka o njegovom rođenju i djetinjstvu, ali je moguće pretpostaviti da je rođen u prvoj polovini 19. stoljeća.

Nakon što je svoje prvo obrazovanje stekao u rodnom Sarajevu, uputio se, kao i mnogi Bošnjaci toga vremena, ka Istanbulu, gdje se bavio izučavanjem nauka religije islama. Nažalost, ne postoje precizni podaci o Sejfidinome djetinjstvu niti o njegovome obrazovnom putu.

Važno je istaći da se Iblizović nakon proučavanja nauka religije islama uputio ka Bursi, gdje se, u tad jednom od najvećih centara halvetijskoga derviškoga reda, bavio izučavanjem tesavvufskoga nauka. Izučavanjem islamskoga nauka u ova dva hrama znanosti Sejfija je uspio upotpuniti svoje znanje iz oblasti fikha (jurisprudencija), akaida (nauk o islamskom vjerovanju), ilm-ul-ahlaka (etika), tefsira (tumačenje Kur'ana), hadisa (tradicija blagoslovljenoga Poslanika), kaligrafije, povijesti islamske civilizacije i sl., povezujući i oživljavajući stečeno znanje kroz biće učenoga (*alim*) čovjeka, koji je, po povratku u Bosnu, širio nauk islama među ovdašnjim stanovništvom. Tokom boravka u Bursi pristupio je šabanijskome ogranku halvetijskoga derviškoga reda izučavajući tesavvufski nauk kod Ismaila Hakija Kutahija. Po završetku studija Iblizović se 1865. godine⁴ vratio u Bosnu, s dozvolom (*izun*) da vodi *zikr* i duhovno poučavanje (*iršad*) gdje je ostvario primjetan uspjeh u širenju nauka šabanijskoga ogranka halvetijskoga derviškoga reda.

Uputno je podsjetiti da postoji jedna grupa istraživača, među kojima je i Hazim Šabanović, koji smatraju da je Sejfija bio pjesnik i derviš

¹ Vidjeti: dr. Čazim Hadžimejlić, "Tesavvuf u Bošnjaka, tradicija i kontinuitet", *Zbornik radova naučnog skupa "Islamska tradicija Bošnjaka: izvori, razvoj i institucije, perspektive"*, 2007, Gazi Husrev-begova medresa, Sarajevo, 2008, str. 318.

² "Sasvim je jasno da je formiranje muslimanskih naselja, naročito gradskih, dobrim dijelom moguće povezati sa postojanjem zavija i tekija, čije je podizanje u tom najranijem periodu – kada je postojao mali broj muslimana, tj., proces širenja islama bio u početku – moguće promatrati kroz ulogu pružanja usluga tadašnjem prometu putnika, tj., konačišta,

kuhinja i musafirhana." (Vidjeti: Adem Handžić, "O ulozi derviša u formiranju gradskih naselja u Bosni u XV stoljeću", referat održan na Trećem međunarodnom kongresu turkologije u Istanbulu, septembra 1979. godine, *Bošnjaci i islam*, Sarajevo, 1998, str. 60)

³ Vidjeti: Omer Mušić, "Hadži Muhamed Sejfidin, šejh Sejfija – pjesnik iz Sarajeva", *Analizirajući Gazi Husrev-begove biblioteke*, knjiga VII-VIII, Sarajevo, 1982, str. 10.

⁴ Vidjeti: Izet Zikri Pajević, "Nekoliko riječi o Šejhu Sejfiji", časopis *Hikmet*, broj 11, Tuzla, 1994, str. 343.

nakšibendijskoga derviškoga reda,⁵ što ne treba apriori odbaciti, jer je u tesavvufu moguće da jedan derviš pripada dvama derviškim redovima. Moguće je da je ova tvrdnja nastala kao rezultat čitanja i analiziranja Sejfijinih stihova koji su posvećeni Behauidinu Nakšibendu, osnivaču ovoga derviškoga reda. Međutim, tarikat kojemu je pripadao i čiji je nauk širio svakako je bio halvetijski, jer to i sam Iblizović naglašava u više svojih ilahija.

Iščitavajući Sejfijine stihove, bar one koji su nam dostupni, moguće je kod autora tih stihova osjetiti tugu zbog rastanka s učiteljem (*muršidom*) kojega je mnogo volio. Na početku jedne takve tužbalice koja govori o stanju zaljubljenika (*ašik*) Sejfuddina nalazi se bejt:

*O srce, sada podnosi – moja tuga je meni sudbina,
Do vječnosti je određena ljubav – moj rastanak je
meni sudbina.*⁶

Ovu tužbalicu Sejfija završava stihovima:

*Ferhad i Medžnun u ovoj tuzi nisu mi ravni.
Sarajevo je bol – tuga Sejfije, moja bijeda je meni sudba.*⁷

Ta tuga je kod Sejfije prisutna sve do njegove smrti, na prostoru Tuzle, gdje je šejh i pjesnik Iblizović završio svoj ovosvjetski život 1889. godine. Ukopan je u Tuzli na gradskome groblju Borić gdje je i danas njegov mezar. Mezar je ograđen sa četiri betonska stupa između kojih se, u pravilnom razmaku, nalaze već dotrajali parmaci (drvena ograda). Dolaskom do samoga mezara uočavaju se, unutar spomenute ograde, dva nišana od kojih je uzglavni nišan viši i masivniji sa šejhovskim turbanom koji upućenima u tesavvufsku tradiciju daje informaciju da je umrli koji se nalazi u tom mezaru bio halvetijski šejh šabanijskoga ogranka. Primjetno je da i

danas mezar posjećuju mnogi, kako derviši tako i obični građani Tuzle i okoline, koji su vjerovatno slušali priče o Veli efendiji (kako su ga stanovnici Tuzle zvali)⁸, pa dolaze na njegov mezar da bi mu odali dužno poštovanje.

Na spomenutom uzglavnom nišanu nalazi se tarih na kojemu piše:

*Huvel – Hallakul – baki
Tarikati 'alije – i Halvetijje mešajih – i kiram'dan
Saraj – Bosna'da Jediler Dergabinin post – nišini merhum
El – hac Muhammed Sejfuddin efendi rubicum el – Fatiha
Sene 1303. (h.)
On (Allah Uzvišeni) je Vječni Tvorac,
Plemeniti šejh uzvišenog halvetijskoga tarikata,
Postnišin Jediler dergaha u Sarajevu
Onaj koji očekuje milost Allaha Uzvišenog
Hadži Muhammed Sejfuddin efendi
Za njegovu dušu El – Fatiha!*⁹

Čitanjem tariha, koji je na uzglavnom nišanu napisan osmanskim pismom, a pravilno raspoređen odozgo prema dolje, moguće je saznati nekoliko podataka: godinu Iblizovićeve smrti, pripadnost halvetijskome tarikatu, da je bio šejh (*postnišin*) *Jediler* tekije u Sarajevu te da je bio hadžija.

Prve informacije o Sejfudinu Iblizoviću ponudio je Sejfudin Kemura,¹⁰ koji kaže za Iblizovića da mu je ime Sejfulah, ali svi kasniji relevantni dokazi ukazuju na činjenicu da je njegovo pravo ime Sejfuddin.

Važno je spomenuti da je Sejfudin Iblizović, kao pronositelj halvetijskoga nauka, u narodu bio poznat kao učen, obrazovan i odgojen čovjek, ali je isto tako bio i čovjek koji je bio u sukobu sa zvaničnom austrougarskom vlašću kao jedan od učesnika Hadži Lojinog ustanka na širem području Podrinja 1878. godine. Nakon sloma ustanka otišao je u Bijeljina gdje je

⁵ Vidjeti: Hazim Šabanović, *Književnost Muslimana BiH na orijentalnim jezicima*, Svjetlost, Sarajevo, 1973, str. 591.

⁶ Vidjeti: O. Mušić, *Hadži Mubamed Sejfudin, šejh Sejfija...*, str. 22.

⁷ Ibidem, str. 22.

⁸ Vidjeti: I. Z. Pajević, *Nekoliko riječi o Šejhu Sejfiji...*, str. 343.

⁹ Vidjeti: Nusret Čolo, "Ebu Lejs-zade hadži Muhammed Seyfuddin efendi, k.s., halvetijski šejh", zbornik radova *Naučna konferencija "Tuzlanski prosvjetitelji"*, Tuzla, 2013, str. 133.

¹⁰ "Godine 1282. (1865) Ebu Lejs Zade Iblizović, šejh *Sejfullah* efendija kao rođeni Sarajlija, svršivši potrebnu nauku u Carigradu, a dervišku u Bursi, došao je u svoje rodno

mjesto i zauzevši zvanje čuvara spomenutog (Jedilerskog) turbeta, otpočeo je tu derviški obred održavati, te je u kratkom vremenu okupio mnogo pristalica oko sebe... Ovaj šejh *Sejfullah* bijaše priličnoobrazovan, a osobito je bio obdaren pjesničkim darom i krasnim govorom, i kad bi uz svijetli ramazan u Carevoj džamiji poučne propovijedi držao, svijet se gomilama jagmio da ga čuje. Po cijeloj Posavini, proširio je dervišku struku Halvetija i mnoge svojom naukom probudio iz vječnog sna..." (Vidjeti: Sejfudin Kemura, "Sarajevske džamije i druge javne zgrade turske dobe", *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, XXII, Sarajevo, 1910, str. 55-56).

živio miran i povučen život.¹¹ Ova bitna činjenica iz njegova života daje nam za pravo da ga poredimo sa Hasanom Kaimijom, koji se također pobunio protiv vlasti, pa se zbog toga morao preseliti u Zvornik gdje je i dočekaio svoju smrt, baš kao i Iblizović koji se nakon ustanka protiv Austro-Ugarske preselio u Bijeljino i Tuzlu. Period kraja osmanske vlasti u Bosni je ujedno i period kad su velike svjetske sile donijele odluku o rušenju Osmanske države, koja je uprkos svim problemima i nedaćama¹² koje su u njoj vladale u 18. i 19. stoljeću bila najveća i najjača država s pretežno muslimanskim stanovništvom.¹³

Promjena vlasti i prodor drugačijeg načina života, nove kulture i civilizacije, zapadne i kršćanske, nasuprot orijentalnoj, muslimanskoj kulturi i civilizaciji, za muslimansko stanovništvo predstavljali su udar i potres, nesreću i kob, i opći poremećaj njihova psihičkog i društvenog bića.¹⁴ Duboko i tragično je doživljen sam čin austrougarskog okupiranja Bosne, s hronologijom političkih i ratnih događaja te psihozom koja ih je pratila. Sve to nije nimalo jednostavno bilo za Bošnjake.¹⁵

Osim spomenutoga sukoba s vlašću, Iblizović je nailazio i na nerazumijevanje zvaničnih učenjaka koji nisu prihvatili njegovu filozofiju ljepote. Stoga ih i poziva u svojim stihovima da dođu u njegovu tekiju u kojoj vodi zikr i da saslušaju ono što on govori i čemu podučava svoje učenike:

*Naš zikr je, hvala Bogu, znak iz rajskog vrta,
Naš zikr, s obzirom na moć pirova, je jasan.*

*Da li je i jedan naš stav oprečan šeri'atskim propisima?
Kod svih Božijih ljudi nezamjenjiv je naš zikr.*

*Nek' dođu svi učeni ljudi, nek' iskušaju,
Pod zaštitom muršida vidljiv je naš zikr.*

*Da li je teško razlikovati istinu od neistine?
Na mjestu kušnje nek se pojave protivnici, vidi
šta je naš zikr.*

*Nastojanjem pirova, Boga mi, bakar postaje zlato,
Ne strabuj, Sejfiya, objavi, naš zikr je zikr aska.¹⁶*

Filozofsko-teološka refleksija Iblizovićeva književnoga iskaza – *Divani Sejfi*

Tesavvufska književnost je najrazuđeniji književni korpus, najraskošnija književna odora i najbolji duhovni svjedok unutar misleće tradicije islama, korpus u kojemu se najcjelovitije, sistemski i sadržajno najpotpunije razviđa i razmatra *sophia perennis* i *religio perennis*.¹⁷ U Bosni i Hercegovini se tokom osmanske vladavine razvijalo književno stvaralaštvo Bošnjaka na orijentalnim jezicima. Književno stvaranje Bošnjaka na arapskom, perzijskom i turskom jeziku proteže se kroz cijelo osmansko razdoblje, a slabijim intenzitetom se nastavlja i u periodu austrougarske vladavine. Velik broj pisaca, njih više od 300 ogledalo se u različitim književnim vrstama.¹⁸ Arapski jezik je, uglavnom, bio jezik religijske prakse, te su se na njemu pisale razne teološke rasprave o Kur'anu, islamskoj tradiciji (*hadis*), islamskom pravu (*šerijat*), filozofiji logici i drugim znanostima.¹⁹ Sasvim je malo bilo

¹¹ Vidjeti: N. Čolo, *Ebu Lejs-zade hadži Muhammed Seyfuddin efendi...*, str. 129.

¹² Bio je to buran period, period u kojemu je Osmanska država bila puna raznih agenata i misionara koji su radili na uništavanju države iznutra. Sve sile su bile ujedinjene u tome zajedničkom cilju. Bosna nije bila nikakav izuzetak, nego samo dio plana evropskih sila, plana o konačnom uništenju moćne Osmanske države, koja je bila trn u oku kako Engleske tako i Rusije, Francuske, Austro-Ugarske i drugih rastućih evropskih sila. (Vidjeti: Ihsan Sureyya Sirma, *Misionari i masoni u Osmanskom Carstvu*, preveo Remzija Pitić, Libris, Sarajevo, 2008, str. 83)

¹³ Ibidem, str. 83.

¹⁴ Vidjeti: Muhsin Rizvić, *Bosansko-muslimanska književnost u doba preporoda (1887-1928)*, El-Kalem, Sarajevo, 1990, str. 11.

¹⁵ Bečki ratni arhiv bilježi oko šezdeset većih i manjih bitaka u toku okupacije. U tim bitkama je, prema službenim podacima, poginulo i ranjeno oko 6.000 austrougarskih vojnika

i oficira. Prvobitni okupacijski korpus je narastao sa 82.000 na 200.000 vojnika, a ustanička vojska je imala oko 93.000 boraca. (Vidjeti: Atif Purivatra i Muhamed Hadžijahić, *ABC Muslimana*, Muslimanska biblioteka Bosna, Sarajevo, 1990, str. 22-23; Rifet Šahinović, "Muslimanski kulturni preporod krajem XIX i početkom XX stoljeća", *Glasnik Rijasete islamske zajednice u BiH*, broj 11-12, Sarajevo, 2009, str. 1126-1127)

¹⁶ Vidjeti: O. Mušić, *Hadži Muhamed Sejfudin, šejh Sejfiya...*, str. 16.

¹⁷ Vidjeti: Rešid Hafizović, *Ljudsko lice u ogledalu sufijske literature*, Naučnoistraživački institut "Ibn Sina", Sarajevo, 2005, str. 125.

¹⁸ Vidjeti: A. Purivatra i M. Hadžijahić, *ABC Muslimana*, Sarajevo..., str. 43.

¹⁹ Vidjeti: Behim Nametak, *Pregled književnog stvaranja bosansko-hercegovačkih muslimana na turskom jeziku*, El-Kalem, Sarajevo, 1989, str. 7.

pisaca koji su na ovome jeziku pisali svoja književna djela. Perzijski jezik je bio jezik lirske poezije, ali je do danas ostalo malo sačuvanih djela Bošnjaka na tome jeziku. Većina bosanskohercegovačkih autora koji su pisali na ovome jeziku često je svoja djela pisala i na turskome jeziku²⁰, poput Derviš-paše Bajezidagića, Ahmeda Hatema Bjelopoljaka (Akovali-zade), Muhameda Šakira Mudivovića i mnogih drugih. Na turskome jeziku su Bošnjaci pisali takozvanu lijepu književnost, u pravom smislu značenja te riječi.²¹ Moguće je naići na sve oblike književnog izražaja: lirika, epika, hronike, putopisi, ljetopisi, epistolografski spisi²² i sl.

Najveći dio naših pisaca pisao je na turskome jeziku, a najveći dio književnosti na turskome jeziku kod nas spada u divansku književnost. Malo je pjesnika i pisaca čiji stihovi ili prozni sastavi ne odražavaju pozadinu islamske kulture. Osnovnu potku ove književnosti čine elementi iz arapske i perzijske književnosti, poglavito ove potonje. Za ovu literaturu je karakteristično da se ona gotovo nikako nije mijenjala tokom svih šest stoljeća svoga postojanja.²³

Divan označava zbirku pjesama jednog pjesnika koji pjeva po mjerilima divanske književnosti. Divan je sastavljen tako da se početku nalaze pjesme (*ilahije*) posvećene Bogu, zatim blagoslovljenom poslaniku Muhammedu, zatim vladaru i drugim velikodostojnicima. Osim ilahija tu su još i kaside, gazeli, rubaije, musamati, terkibi bendovi, a na kraju moguće je pronaći i razne pojedinačne stihove – mufredi.²⁴

Važno je istaći da je ovog sarajevskog šejha, muršidi-kamila i pjesnika, iako je njegovo djelo iz objektivnih razloga tek djelimično prezentirano javnosti, danas moguće smatrati plodnim stvaraoцем na turskom jeziku. Sejfiiju je moguće svrstati u red književnika koji su svoje stihove pisali u žanru *teke-širi*, to jest tekijске poezije u kojoj su pisali Abdurahman Sirrija, Ilhamija, Mejlija i Muhamed Fevzija.²⁵ Ovakve ilahije izvođene su prije, tokom i poslije zikra (rituala zazivanja Uzvišenog Boga). Smatramo upitnim

napomenuti da se ilahije u zikru mogu pjevati (učiti) samo sa dozvolom šejha ili nekoga koga šejh ovlasti kao svog zamjenika u njegovom odustvu. Učać ilahija ne bi trebao započinjati ilahiju po svom htijenju, navici, to jest ne vodeći računa o tome da li je u datom trenutku učenje ilahije okupljenim dervišima potrebno kao dodatni impuls ili nije, već je treba učiti u za nju pogodnom trenutku, kao, naprimjer, kad vidi da im je u spominjanju Boga (*zikr*) stremljenje oslabilo. Ilahije u zikru ne treba započinjati dok je ustrajnost u robovanju Uzvišenom Bogu snažna, jer su tad srca derviša koncentrirana na prisustvo Uzvišenog Allaha. Stoga i samo praćenje značenja ilahije može u određenim situacijama biti uzrokom da derviš ne osjeća Njegovo prisustvo, što može biti uzrokom da bude odaljen od Njega, Uzvišenog,²⁶ proizvođeci na taj način suprotan učinak, odvodeći na taj način od željenog cilja, kako pojedinca tako i cijelu halku prisutnih derviša.

Sejfiija je autor *Divana* koji je sadržavao hiljadu ilahija, ali koji, nažalost, nije došao do nas. Od njegovog vrijednog *Divana* koji je nestao negdje u Prvom svjetskom ratu do danas su ostali samo neki dijelovi koje su od požara u tekiji uspjeli sačuvati Halil Hujdurović (čija je zbirka šejhovitih ilahija bila čuvana u Orijentalnom institutu u Sarajevu, ali je, nažalost, stradala u proteklom ratu) i hafiz Abdulah Budimlija. Iz onoga što je sačuvano zrači velika ljubav prema Uzvišenom Bogu, ljubav prema blagoslovljenom Poslaniku i njegovoj porodici, zatim ljubav prema tesavvufu i njegovim učiteljima te očitovanje ljubavi prema rodnom Sarajevu i Bosni.

Ljubav i čežnja prema Bogu

U ovoj ilahiji šejh Sejfiija na suptilan način govori o filozofiji ljubavi prema Bogu i čežnji koja, kako sam Iblizović kaže, “pali i sažiže džigerice”. U ovim stihovima prikazano je dijalektičko ozbiljenje ljubavi prema Uzvišenom Bogu, jer, njegova nutrina i pluća i cijelo tijelo gore, a srce

²⁰ Vidjeti: Fehim Nametak, *Pregled književnog stvaranja bosansko-hercegovačkih muslimana na turskom jeziku*, El-Kalem, Sarajevo, 1989, str. 8.

²¹ Ibidem.

²² Ibidem.

²³ Ibidem, str. 21.

²⁴ Ibidem, str. 23-24.

²⁵ Vidjeti: F. Nametak, *Pregled književnog stvaranja...*, str. 216.

²⁶ Vidjeti: Abdulvehhab eš-Šarani, *Sveta svjetla o spoznaji načela tesavvufa*, El-Kalem, Sarajevo, 2009, str. 411.

njegovo postaje pećnica, *kulhan*, gdje je upaljen plamen tuge zbog odvojenosti od Hakka. Ljubav prema Bogu iskazuje na taj način da mu je čak i Firdevs – najveći stepen u Džennetu – tijesni zindan (tamnica) u kojoj vehne i propada bez Njega. Kao iskreni zaljubljenik, spreman je dati život za Gospodara samo da bi stigao do Njega i Njegova zadovoljstva. Kad se nađe u okri-lju Njegova zadovoljstva, bit će najsretniji rob Allahov, a ako ne stigne do željenoga cilja, bit će shrvan žestokom tugom koja mu je sama po sebi dovoljna patnja i kazna. Svu žestinu tuge i boli, koja izlazi iz same pomisli na taj neželjeni ishod, Iblizović iskazuje *krvaavim suzama* koje će teći njegovim obrazima, koje će poplavu učiniti, to jest suzama koje će sagorjeti i spaliti sve do čega dođu. To su suze koje kao kapi iz *kise Nuhove* ruše sve pred sobom, dok ne potope i najveće vrhove dunjalučke koji je bezvrijedan bez Gospodara.

*Bože! Vatra zbog rastanka s Tobom sažiže d
žigerice, bez Tebe
Zbog rastanka s Tobom, ova kućica srce gori i
postaje oganj, bez Tebe
Zar bulbul, zaljubljen u ružu želi bašče i
ružičnjake, bez Tebe
Dvorac Firdevs – Raja meni postaje zindan, bez Tebe
Iskreni ašik – zaljubljen u Tvoju ljepotu, život
daje za Tebe
Ako ne stignem do Tebe, gušiću se u plaču bez Tebe
Čemu ukrasna odjeća dervišu koji se nada da
bude uz Tebe
Derviš odbacuje čohu i krunu, ostaje bez ičeg'
kad je bez Tebe
Bože! Ako Sejfiiji ne bude dato da se sjedini s Tobom
Ove suze krvave će teći – potop će nastati bez Tebe²⁷*

Kasida u počast nakšibendijskom piru Muhammedu Behauidinu en-Nakšibendiju

Zbog kasida koju je Iblizović napisao u čast osnivaču nakšibendijskoga derviškoga reda, Behauidinu en-Nakšibendiju, neki smatraju da je on bio pripadnik ovoga reda. Svakako treba kazati da ne treba isključiti ovu mogućnost, jer je dokazano da je Iblizović imao prijatelje među

pripadnicima nakšibendijskoga derviškoga reda, poput spomenutoga Mehmeda Samija Šerbića iz Tuzle, pa je moguće da je dobio dozvolu (*idžazet*) na ovaj tarikat. U praksi tesavvufskoga nauka je moguće da jedan duhovni učitelj (*šejh*) ima dozvolu (*izun*) u dva ili više tarikata, ali duhovno podučavanje (iršad) svojih učenika čini po jednom tarikatu.

Stihovi u ovoj kasidi počinju arapskim alfabetom, a sama kasida je ispisana po redosljedju harfova. Posljednji stih u nizu iscrpljen je slovom *je* – kupa znanja, gdje pjesnik u ovome stihu iskazuje sve svoje poštovanje, ljubav i svoj sud o vrijednosti šejha Behauidina en-Nakšibendija, za kojega kaže da je kupa znanja. Kako je slovo *je* ono posljednje slovo u arapskome alfabetu, tako je i šejh Nakšibendi suma ukupnoga znanja.²⁸

*Elif – Allah Adema
Be – Temeljem ljudskog roda učini
Te – Sultan nakšibendija, mjesto mu u sedam dženneta, smilova mu se,
Se – Stekao je sevap
Džim – Ljepotu je vidio
Ha – Vodu života ispio
Sultan nakšibendija, mjesto mu u sedam dženneta
Hi – Bogu je blizak
Dal – On je kapija upute
Zel – Zagovornik griješnika
Sultan nakšibendija, mjesto mu je u sedam dženneta
Ri – Pobožnjak je pravi
Ze – Stožer svoga vremena
Sin – Sejfijev pir
Šin – Šah zagovara
Sat – Dostojan družine "Safa"
Dat – Prijatelj nemoćnika
Ti – Pir tarikata
Zi – Spašen je krivog puta
Ajn – Učeni
Gajn – Gaffarov miljenik
Fe – Bulbul ovog svijeta
Kaf – Katmer onog svijeta
Kef – Keramet mu svojstvo
Lam – Latifov miljenik
Mim – Muhammed mu ime
Sultan nakšibendija, mjesto mu u sedam dženneta
Nun – Nakšibendi mu drugo ime
Vav – Valija vilajeta
He – Carska kapija*

²⁷ Vidjeti: Salih Sidki Hadžihuseinović Muvekkit, *Povijest Bosne II*, Sarajevo, 1998, str. 1161.

²⁸ Vidjeti: Minka Memija, "Trag poezije u tragu historije", *Islamska misao*, br. 133, Sarajevo, XII, 1990, str. 41.

*Sultan nakšibendija, mjesto mu u sedam dženneta
La – Elif mu tevhid
Je – Kupa znanja
Ovo su riječi Bošnjaka
Sultan nakšibendija, mjesto mu u sedam dženneta.²⁹*

Šejh se očituje kao pripadnik halvetijskoga tarikata

Ilahijom od osam bejtova Iblizović daje opis pripadnika halvetijskog derviškog reda za koje autor kaže da su u posebnoj Božijoj milosti, jer su izraz Božije tajne. Prikazujući jasnu filozofiju ljepote halvetijskoga derviškoga reda, autor nedvosmisleno poentira da su sljedbenici ovoga učenja dobitnici na oba svijeta, jer se odriču ovoga svijeta (dunjaluka), ne teže za njim, povlačeći se u osamu povlače se od dunjaluka, da bi dobili Vječni svijet (*ahiret*) kao poklon od Uzvišenoga Boga. Težnja svakog vjernika, pa tako i svakog derviša halvetijskoga duhovnoga ozbiljenja, jest Vječni svijet kojemu se on predaje i svoje težnje upućuje ka njemu. Do *Božije tajne* i svog stepena bliskosti Bogu derviš može doći samo preko spominjanja Boga (*zikr*) koji je na njegovom jeziku i srcu Božije oruđe, kojim ga Bog čisti od dunjaluka i svih sotonskih (šejtanskih) prohtjeva. Spreman na tom duhovnom putu za Božiju milost, derviš se u tom časnom krugu tevhide predaje svome učitelju podsjećajući pritom na leptiricu koja sva razdragana igra oko svjetlosti svijeće. Najveći uspjeh i najveće junaštvo, prema Sejfijinim riječima, jest odricanje od ovoga svijeta i postizanje Božijega zadovoljstva. Moguće je uočiti bezvremenost ovih stihova, jer su aktuelni i danas, baš kao što su bili aktuelni i prije više od stotinu godina. Posljednji bejt iz ove ilahije je kao pozdrav stajao iznad vrata na ulazu u tekiju na Tabašnicama, gdje je Iblizović zanosno zazio Uzvišenog, spominjući Ga po Njegovim Osobinama (*zikr*), recitirajući melodičnim glasovima ilahije, te vršeći svoju misiju pozivača ka Uzvišenom, čistome Jedinstvu (*tevhidu*) i Božijoj ljubavi nepresušnoj.

²⁹ Vidjeti: S. S. Hadžihuseinović Muvekkit, *Povijest Bosne II...*, str. 1161-1162.

*Izraz Božije tajne je iskreni halvetija,
Dobitnik na oba svijeta je zaljubljeni halvetija.
Ovozemni svijet je obično svratište putnika,
Lud je onaj koji se zavarava slijedeći strast.
Pametni i učeni znaju da je ovaj svijet prolazan,
Oni su se predali onom svijetu, njihovo je stanje carsko.
Nikome, bez izuzetka, nije vječna slast i sreća,
Božji Poslanik je rekao: "Ovaj svijet je dom briga."
Promijenili su narav svjetlom Božjeg zikra,
Daleko su od šejtanske pohote, opijeni su zikrom.
Izrazu Božje istine – svome šejhu predaje se halvetija,
U krugu tevhide derviši izgledaju kao leptirice.
Onome ko poznaje Allaha, atomi su muršid,
Ko postigne Božju blagodat, prsa ima junačka.
Ko je u Donjoj i Gornjoj Tuzli ehli ašk,
Nek dođe i nek se napije ovog pića, Sejfija, mejhana je.³⁰*

Pripadnost šabanijskome ogranku halvetijskoga derviškoga reda

Ilahija od šest bejtova u kojoj šejh na početku iskazuje Uzvišenom Allahu zahvalu na počastima vjere (*iman*) i tarikata, posredstvom kojega je Iblizović stigao u društvo "odabranih" i to onih odabranih koji su stigli u *Božiju blizinu*, svjedočeći ljepotu Njegovu i Milost Milostivog. Ovdje autor govori o stepenu (*mekam*), do kojega je zahvaljujući Božijoj milosti stigao strgavši sa sebe okove ovoga svijeta, sotonine (*šejtan*) spletke (*vesvese*) koje su otkrivene kao pohabano staro odijelo. Novi stepen svjedoči novom odjećom, odjećom – *odorom časti* kojom se Iblizović ogrnuo, postavši na taj način car među carevima. Tarikat i hakikat su ključ uspjeha kojim je uspio otključati vrata Božije neizmjerne milosti, ući u Njegovu blizinu i osjetiti Njegovo zadovoljstvo. "Tajno znanje", koje učiteljima tesavvufa mnogi žele osporiti, kako Iblizović navodi, obznanjuje se u svetom tekstu Kur'ana, toj Božijoj Knjizi koja govori o svetim tajnim znanjima. U posljednjem bejtu ove ilahije uočljiva je Sejfijina skromnost, jer je on pokorni derviš koji stavlja svoje lice pod noge Piri-Šabana. Iskazujući poštovanje prema učitelju, osnivaču ogranka, Sejfija podučava da je put skromnosti, služenja učitelja u tesavvufu te poništavanja svoga ega put uspjeha. Ovim posljednjim

³⁰ Vidjeti: O. Mušić, *Hadži Mubamed Sejfudin, šejh Sejfija...*, str. 14.

bejtom Sejfija iskazuje svoju pripadnost šabanij-skome ogranku halvetijskoga derviškoga reda.

*Zahvaljujući Allahu lahkim mi postade pristup u
društvo sultana
Sve osim Njega ode mi iz srca, stigoh u blizinu Milostivog.
Simbolu "podućio je imena"³¹ moja tajna je danas izraz,
Sjedoh s hiljadu počasti na prijestolje Sulejmana.
Staro odijelo sam skinuo s tijela,
Obukoh divnu odoru, postadoh car careva u svemiru.
U svjetlu tarikata duša je obasjana mudrošću,
Sunce hakikata napunilo je oči velikih ljudi.
Bož'ja knjiga govori o tajnom znanju, nauči,
To je Bož'ja tajna, ne piše se na ploči mogućnosti.
Bož'jom dobrotom osvjetlio sam dušu i tijelo svog Sejfije,
Stavljam svoje lice pod noge Piri – Šabana.³²*

Džennetski zikir

Iako je ova ilahija već navedena u radu, važno je istaći da Iblizović ovim stihovima ustaje u odbranu temeljnih vrijednosti tesavvufa od onih koji ga ne razumiju. Spominjanje Boga Njegovim Imenima i svojstvima često je bila tema religijskih naučnih rasprava u okvirima *šerijata*, *ilmul-kelama* i drugih nauka religije islama. Autor podsjeća da je spominjanje Boga (*zikr*) sveti religijski obred koji sigurnim putevima (*genealogija* i *predaja*) dat kao dar iz Raja (*Džennet*), a koji tesavvufski učitelji ljubomorno čuvaju i prenose na generacije učenika. Autor u ovim stihovima iznosi istinu o ozbiljenju Jedinstva (tevhid), u kojemu nema obožavanja drugoga (širk). Prsten Jedinstva iskazan riječima *La ilahe illellah* otvara kapije na srcima iskrenih (*siddikūn*). Sejfija poziva sve učenjake islama da dođu i osjete zikir, poziva sve kritičare da se preispitaju unutar vlastitoga prostranstva duše, da dođu na mjesto kušnje gdje se kuša znanje "umišljenih" glava, i gdje se kuša iskrenost svih prisutnih. U posljednjem bejtu Iblizović svjedoči prisustvo učitelja (pirova) i njihova časnoga prisustva u odgajanju derviša. Pripadnik halvetijskoga derviškoga reda koji se dobrovoljno predao u ruke svome učitelju sljedeći njegova upustva postaje suho zlato. Na kraju ilahije autor primjerom blagoslovljenoga Poslanika i njegovih čuvenih riječi "Ne boj se" (*la*

tabzen) hrabri sve iskrene učenike riječima *ne boj se, naš zikir je zikir aška*. U Iblizovićevim stihovima se jednostavno prolama snaga i jačina zikra:

*Naš zikir je, hvala Bogu, znak iz rajskog vrta,
Naš zikir, obzirom na moć pirova, je jasan.
Da li je i jedan naš stav oprečan šer'iatskim propisima?
Kod svih Božjih ljudi nezamjenljivo je naš zikir.
Nek dođu svi učeni ljudi, nek iskušaju,
Pod zaštitom muršida vidljivo je naš zikir.
Da li je teško razlikovat istinu od neistine?
Na mjestu kušnje nek' se pojave protivnici, vidi
šta je naš zikir.
Nastojanjem pirova, Boga mi, bakar postaje zlato,
Ne strabuj, Sejfija, objavi, naš zikir je zikir aška.³³*

Iblizovićev časni nauk

Prije samoga početka ove ilahije ponuđena je informacija o autoru – *šejh hadži Muhammed Sejfuddin Sarajlija, halvetijskog tarikata, usul časnoga Šabani-Velija*, sa datumom iz 1296. hidžretske godine. Ova ilahija sadrži svu etiku i estetiku, a kojoj autor neumorno poziva. Sve počinje s ljubavlju, koja je cilj puta. Ljubavna bol koju osjeća učenik (derviš) lijek je za srce koje je oživjelo u toj ljubavi. Na putu postizanja potpune alkemije derviš sve nedaće strpljivo podnosi, jer je sve od Boga, a onaj ko hodi ovim putem u svemu osjeća zadovoljstvo i on je uvijek zadovoljan, sve što ga zadesi prihvata kao dar od Boga, a zar se na daru Voljenog smije nezadovoljan biti!?

Iblizović kao osnovu uspjeha navodi čovjekovu potrebu da spozna sebe ako želi spoznati Gospodara. Da bi se izdigao iznad stepena životinje kojoj je cilj samo jelo i piće, bez znakova promišljanja i razmišljanja o Stvoritelju, autor poentira činjenicom da derviš mora shvatiti svoju ništavnost i bespomoćnost. Ključ uspjeha je slušati savjete učitelja (*muršid*), onoga koji je poučen i podučen tesavvufskome znanju koje pomaže da čovjek spozna sebe i tako stigne u blizinu Hakka. Prečica do Božije milosti je pokornost učitelju (*šejhu*), koji isprobanim i sigurnim stazama vodi učenika ka *Cilju*. Kratkotrajne radosti i užici su sotonine (*šejtanske*) obmane kojima on čovjeka odvraća od pravoga puta. Sve

³¹ Iblizović aludira na kur'anski ajet: *I pouči On Adema nazivima svih stvari, a potom ih predoči melekim a reče: "Kažite Mi nazive njihove, ako istinu govorite"* (El-Bekare, 31).

³² Vidjeti: O. Mušić, *Hadži Muhamed Sejfudin, šejh Sejfija...*, str. 15-16.

³³ Ibidem, str. 17.

su to samo obmane i ništa drugo. Kako Iblizović počinje ilahiju tako je i završava: ljubavlju koja je neophodna za sveopći uspjeh derviša. U ovim stihovima autor imenuje ljubav prema Bogu kao uvjet za sva ostala čovjekova djela i ibadete, koji su ništavni bez nje, jer je ona nit koja povezuje djelovanje sa iskrenošću. Nema uspjeha bez iskrenosti i ljubavi niti ima svjetla bez Boga i Njegove prisutnosti u svemu. Na kraju ilahije nalazi se imperativ *Govori o zanosu aška* i o uzdasima koji razliježu i odzvanjaju bosanskim prostranstvima u tekijskim noćnim zikrovima, kojima granice nema, zikir i plač aška su sve do sabaha prisutni, prolamajući se tamnom noćnom tišinom, osviještivši put Allahovom robu, zaljubljenom i iskrenom u svojoj ljubavi i pobožnosti.

*Bože, bol od ljubavi prema Tebi, lijek je zaljubljenom,
Sila, nevolja, briga, tuga, sve je to veliko dobročinstvo.
Sila i blagost, nevjera i vjera, sve je to od Boga,
Onaj koji poznaje Allaha uvijek je raspoložen zbog toga.
Prouči sebe, ako hoćeš da spoznaš Stvoritelja,
Ko sebe ne shvati nije čovjek, životinja je.
Probudi se iz sna nehaja, pogledaj se jedanput,
U svom srcu nađi Boga, u tebe je gost.
Drži se savjeta muršidova, koji će tebi o tebi dati spoznanju,
Ako ti sebe budeš spoznao, cilj ti je lak.
Na ovome svijetu ne predaji se, moj gospodine,
svakom muršidu,*

*Oni koji služe svom šejhu, stignu Milostivom.
Stalni užitek na ovom svijetu je sama sjena i vizija,
Ko to shvati i ne daje mu važnosti, veliki je car.
Asketo, dođi tevhidu, shvati Boga, inače
Vatra je mjesto za tvoj bezvrijedni ibadet.
Svjetlo koje vidiš u snu gafleta, o sufijo,
Ne smatraj božanskim, to je varka šejtana.
Govori Sejfijo, o zanosu ašika,
Uzdisaji do zore, ah – vaj, su tvoj plač.³⁴*

Uputstvo o ponašanju

Sreća čovjekova usko je povezana s njegovim drugovima s kojima provodi vrijeme u životu na dunjaluku. Ko teži ka potpunoj alkemiji neka se druži s pobožnjacima (*arifima*) koji su izabrali svoj put služenja Bogu. Oni su odgojeni i upućeni, nemaju želje za kratkotrajnim životnim uspjesima, sve svoje biće usmjerili su ka Uzvišenom Bogu.

Oni nastoje da žive život po Božijem zadovoljstvu, oživljavajući praksu blagoslovljenoga Poslanika, to jest predaju u kojoj se navodi da je pravi musliman onaj od čijega jezika i ruku su sigurni drugi muslimani. U trećem bejtu autor jasno poručuje, kao da kaže: *poslušaj ako želiš sreću, spas i uspjeh, a ako ne poslušаш, na svoju štetu si neposlušan bio.*

*Ako želiš sreću naći na ovome svijetu,
S arifom se na tom svijetu stalno druži!
S neučenim i neodgojenim ne druži se na ovome
svijetu stalno,
Ili od njegove ruke ili jezika neće ti nedostajati šteta.
Konačno ti je ovo moja riječ, prijatelju moj, ovo
ti je savjet.
Ako se ne držiš savjeta ti ćeš imati štete.³⁵*

Gazeli Sejfi-babe

Ova ilahija ima devet rubai-bejtova, a nosi naslov *Gazel Sejfi-babe*. Važno je istaći da je ova ilahija značajna jer sadrži gotovo svu filozofiju ljepote kojoj autor poziva. Tokom cijele ilahije Iblizović govori o osobinama svoga učitelja, ponudivši na kraju ilahije i informaciju o svome učitelju Ismailu Hakkiju iz Kutahije za kojim pristaje svom svojom dušom, *koga volim dušu sam mu dao*, sa uzdasima odanosti šejhu, poručuje na kraju ove ilahije.

*Ja sam muršidov siromah, također sam mali bijednik,
Ja sam muršidov sluga, također sam za njega žrtva,
Naš muršid mi je pokazao Istinu kao da sam je vidio,
Uživanje, bezbrižnost ne želim, nepravdom sam
zadovoljan.*

*Onaj ko je spoznao Boga, mene je meni prikazao,
Odgojen i naučen ja sam na ovome putu Saznanje.
Ja sam sebe napustio, muršid me je uzeo za ruku,
Ko je savršen poznaje nas, ja sam zastupnik muršida.
Ja sam muršidu dao obećanje, na putu Istine sam nestao,
Dušu i svijet sam napustio, protivnike ja pozivam.
Ja sam egoizam uništio, muršida sam našao,
Nastojanjem muršida postao sam bosanski ešraf.
Žudnju za draganom ne poznajem, ljepotice ne želim,
Ja sam Alijino dijete, ja sam Božji ašik.
Unutrašnjost duše sam zbrisao, od sumnje sam se spasio,
Uzvišenu kuću sam vidio, najniži sam među drugovima.
Svu ljubav sam popio, koga volim dušu sam mu dao,
Svemu sam glavu odrubio, ja sam Sejfija (sablja)
šejh Hakije.³⁶*

³⁴ Vidjeti: O. Mušić, *Hadži Muhamed Sejfudin, šejh Sejfija...*, str. 20–21.

³⁵ Ibidem, str. 21.

³⁶ Ibidem, str. 23.

Zaključak

Uloga i značaj duhovnog učitelja i erudita Muhameda Sejfudina Iblizovića za razvoj tesavvufske etike i prakse na prostoru Bosne i Hercegovine još su, nažalost, nedovoljno istraženi i prezentirani. Njegov duhovni utjecaj je i danas snažno prisutan, kako na prostoru Sarajeva tako i na širem području Podrinja i Tuzle. Sa žaljenjem ističemo činjenicu da je njegov Divan, osim nekoliko ilahija,

uništen u ratnim razaranjima, ali je i iz dostupnih ilahija moguće uočiti svu ljepotu njegove filozofije lijepog, kojoj je neumorno pozivao do kraja svoga života. Stoga se nadamo da će ovaj skromni rad biti podstrek drugim istraživačima da istraže ličnost i djelo ovog i drugih, do sada manje istraženih učitelja tesavvufa, te na taj način dodatno rasvijetle i približe tesavvufske istine savremenim tragaocima za istinskom duhovnošću.

Literatura

Kur'an

- Adem Handžić, *O ulozu derviša u formiranju gradskih naselja u Bosni u XV stoljeću*, referat održan na Trećem međunarodnom kongresu turkologije u Istanbulu, septembra 1979. godine, *Bošnjaci i islam*, Sarajevo, 1998.
- Atif Purivatra i Muhamed Hadžijahiš, *ABC Muslimana*, Muslimanska biblioteka Bosna, Sarajevo, 1990.
- Abdulvehhab eš-Ša'rani, *Sveta svjetla o spoznaji načela tesavvufa*, El-Kalem, Sarajevo, 2009.
- Čazim Hadžimejlić, "Tesavvuf u Bošnjaka, tradicija i kontinuitet", *Zbornik radova naučnog skupa "Islamska tradicija Bošnjaka: izvori, razvoj i institucije, perspektive"*, 14, 15. i 16. novembar 2007, Gazi Husrev-begova medresa, Sarajevo, 2008.
- Fehim Nametak, *Pregled književnog stvaranja bosansko-hercegovačkih muslimana na turskom jeziku*, El-Kalem, Sarajevo, 1989.
- Hazim Šabanović, *Književnost Muslimana BiH na orijentalnim jezicima*, Svjetlost, Sarajevo, 1973.
- Izet Zikri Pajević, *Nekoliko riječi o Šejhu Sejjfi*, časopis *Hikmet*, broj 11, Tuzla, 1994.

- Ihsan Sureyya Sirma, *Misionari i masoni u Osmanskom carstvu*, prijev. Remzija Pitić, Libris, Sarajevo, 2008.
- Minka Memija, "Trag poezije u tragu historije", *Islamska misao*, br. 133, Sarajevo, XII, 1990.
- Muhsin Rizvić, *Bosansko-muslimanska književnost u doba preporoda (1887-1928)*, El-Kalem, Sarajevo, 1990.
- Nusret Čolo, "Ebu Lejs – Zade Hadži Muhammed Seyfuddin efendi k.s., halvetijski šejh", zbornik radova *Naučna konferencija "Tuzlanski prosvjetitelji"*, Tuzla, 2013.
- Omer Mušić, "Hadži Muhamed Sejfudin, šejh Sejjfi – pjesnik iz Sarajeva", *Anali Gazi Husrev-begove biblioteke*, knjiga VII-VIII, Sarajevo, 1982.
- Rešid Hafizović, *Ljudsko lice u ogledalu sufijске literature*, Naučnoistraživački institut "Ibn Sina", Sarajevo, 2005.
- Sejfudin Kemura, "Sarajevske džamije i druge javne zgrade turske dobe", *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine XXII*, Sarajevo, 1910.
- Salih Sidki Hadžihuseinović Muvekkit, *Povijest Bosne II*, Sarajevo, 1998.

Abstract

Contribution to the study of the philosophy of beauty in the work of Muhamed Sejfudin Iblizović

Ibro Mulić

The paper offers a brief overview of the life and work of an erudite and spiritual teacher Muhamed Sejfudin Iblizović, who marked the second half of the 19th century with his work. Promoting the Tasawwuf thought of the Halveti dervish order, Iblizović left an indelible mark on the philosophical-religious and cultural history of Bosnia and the Balkans, which is most credibly evidenced by the tekkes he established during his work and activity. During a tumultuous period, he played a significant role as a devotee, which has not been sufficiently illuminated until now. Therefore, this paper contributes to the study of the character and works of the Halveti sheikh and gnostic who, during this period, completed a divan and built tekkes in: Sarajevo, Rudo, Višegrad, Tuzla, Bijeljina and Zvornik (Divič).

Keywords: Muhamed Sejfudin Iblizović, philosophy of beauty, sheikh, Halveti, tekke, Divan.